

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVIII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

24 лютого 2026

Київ 2026

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. Т.В. МАРЕНИ, Київ: МДУ, 2026. с. 353

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 9 від 25 лютого 2026 року)

Редакційна колегія:

Голова Марена Т.В., в.о. ректора МДУ, кандидат економічних наук, доцент;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Демидова Ю.О., проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 24 лютого 2026 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний університет, 2026

Поклад Таїсія,
старший викладач кафедри романо-германської філології
Маріупольський державний університет

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ІТАЛІЙСЬКИХ МУЗИЧНИХ РЕАЛІЙ XVIII СТОЛІТТЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «ІСТОРІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ» ПІД РЕД. У. ЕКО)

Переклад енциклопедичних текстів історико-культурного спрямування передбачає поєднання наукової точності, термінологічної стабільності та орієнтації на широку читацьку аудиторію. Особливої складності набуває переклад музичних реалій XVIII століття, представлених в італійському культурному контексті, оскільки такі одиниці поєднують фахову термінологію з культурно й історично зумовленою семантикою.

Актуальність теми визначається необхідністю розроблення перекладознавчо обґрунтованих стратегій відтворення італійських музичних реалій українською мовою, зокрема в енциклопедичному дискурсі, де перекладач виступає медіатором між спеціалізованим знанням і неспеціалізованим реципієнтом [2].

Метою доповіді є аналіз і систематизація стратегій перекладу італійських музичних реалій XVIII століття в українському перекладі енциклопедичного тексту. Завданнями дослідження є: – визначити перекладознавчий статус музичних реалій; – окреслити основні перекладацькі стратегії їх відтворення на прикладах з тексту.

У перекладознавстві реалії розглядаються як культурно марковані одиниці, що не мають повної міжмовної відповідності та потребують спеціальних перекладацьких рішень [1; 5]. Музичні реалії належать до особливого типу фахової лексики, де термінологічне значення поєднується з історико-культурним компонентом, що ускладнює їх пряме калькування [3].

Згідно з функціональним підходом, адекватність перекладу визначається здатністю тексту перекладу виконувати ту саму комунікативну функцію, що й оригінал, з урахуванням потреб цільової аудиторії [6; 7]. У межах енциклопедичного дискурсу це означає необхідність поєднання термінологічної точності з пояснювальністю.

Італійські музичні реалії XVIII століття (*opera seria*, *opera buffa*, *concerto grosso*, *aria da capo*) функціонують в енциклопедичному тексті не лише як терміни, а як носії культурно-історичної інформації. Пряме калькування таких одиниць українською мовою часто призводить до втрати жанрової та функціональної специфіки, що знижує рівень еквівалентності перекладу. У перекладі енциклопедії під ред. У. Еко найбільш ефективними є комбіновані перекладацькі стратегії, які поєднують збереження іншомовної форми з

пояснювальними компонентами. Основними стратегіями перекладу італійських музичних реалій є: – транскрипція з мінімальним коментарем; – описовий переклад; – функціональна адаптація; – компенсація на рівні контексту.

Переклад італійських музичних реалій XVIII століття в енциклопедії під ред. У. Еко демонструє необхідність поєднання кількох перекладацьких стратегій залежно від типу реалії, ступеня її термінологічної усталеності та функції в тексті.

Так, термін *opera seria*, який у тексті використовується для позначення домінантного оперного жанру XVIII століття, не може бути адекватно переданий шляхом калькування як «серйозна опера», оскільки така передача нівелює жанрово-історичну специфіку поняття. Оптимальною є стратегія транскрипції з мінімальним поясненням:

opera seria – опера серія (провідний жанр італійської опери XVIII ст., орієнтований на героїко-міфологічні сюжети). У цьому випадку досягається концептуальна еквівалентність шляхом компенсації на рівні коментаря.

Аналогічної стратегії потребує термін *opera buffa*, який у тексті протиставляється *opera seria* як жанр, зорієнтований на побутову та комічну тематику. Його переклад як «комічна опера» є формально зрозумілим, проте функціонально неповним. Доцільним є варіант:

opera buffa – опера буфа (італійський комічний оперний жанр XVIII ст.), що відповідає рекомендаціям щодо перекладу культурно маркованих реалій [5].

У випадку інструментальної музики показовим є переклад терміна *concerto grosso*. Його буквальна калька «великий концерт» не відображає сутності жанру як протиставлення групи солістів оркестру. Тому застосовується комбінована стратегія:

concerto grosso – кончерто гросо (інструментальний жанр XVIII ст., побудований на діалозі *concertino* та *ripieno*). Тут перекладач зберігає іншомовну форму та забезпечує семантичну прозорість через описову дефініцію.

Подібним чином перекладається термін *aria da capo*, що часто трапляється в контексті оперної практики Сеттеченто. Переклад як «арія з повтором» є семантично редукованим, тому більш адекватною є форма:

aria da capo – арія да капо (тричастинна оперна арія з повторенням **першого розділу**). Застосована стратегія відповідає принципу функціональної адаптації [6].

Таким чином, наведені приклади свідчать, що переклад італійських музичних реалій у межах енциклопедичного дискурсу передбачає перевагу комбінованих стратегій, де іншомовна форма зберігається як маркер культурної специфіки, а семантична повнота забезпечується через пояснювальні елементи. Такий підхід узгоджується з положенням про досягнення еквівалентності на рівні поняття, а не окремого лексичного знака [4; 7].

У результаті дослідження встановлено, що переклад італійських музичних реалій XVIII століття в енциклопедичному дискурсі має здійснюватися з опорою на функціонально орієнтований підхід. Комбіновані перекладацькі стратегії дозволяють зберегти культурну специфіку оригіналу та забезпечити адекватність сприйняття тексту українським читачем. Перспективи подальших досліджень убачаються в аналізі перекладу музичних реалій у різних типах наукового та науково-популярного дискурсу.

Література

1. Корунець І. В. *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)* : підручник. Вінниця : Нова книга, 2017. 448 с.
2. Eco U. *Mouse or Rat? Translation as Negotiation*. London : Phoenix, 2003. 352 p.
3. Gorfée D. L. *Song and Significance: Virtues and Vices of Vocal Translation*. Amsterdam ; New York : Rodopi, 2005. 349 p.
4. Minors H. J. Translating music: Listening to music in translation studies. *The Translator*. 2013. Vol. 19, No. 2. P. 263-294.
5. Newmark P. *A Textbook of Translation*. London : Prentice Hall, 1988. 292 p.
6. Nord C. *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. 154 p.
7. Pym A. *Exploring Translation Theories*. 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2014. 192 p.

Стьопін Максим,
старший викладач кафедри англійської філології та прикладних студій,
Маріупольський державний університет

ТВІНІНГ-ПАРТНЕРСТВО МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА УНІВЕРСИТЕТУ ХАЛЛА ЯК МОДЕЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ СОЛІДАРНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ.

Воєнні конфлікти, масові міграційні процеси та суспільно-політичні трансформації сучасності формують якісно новий контекст функціонування вищих навчальних закладів, виводячи їх за межі усталених освітньо-дослідницьких парадигм. Академічні інституції, що